

- заповнювати дефіцит позитивних емоцій і забезпечувати підтримку дітям, що переживають самотність або стан дезадаптації;
- через тактильну стимуляцію створити умови для емоційного реагування;
- створити умови для зміцнення контакту дитини з психотерапевтом.

А також виступає в якості сенсорного стимулятора, активізуючи роботу мозкових структур і всього організму в цілому, і сприяє мовленнєвому та сенсомоторному розвитку дітей із аутизмом.

1. Карвасарский Б. Д. Психотерапия: учеб. для вузов / Изд. 2-е, перераб. – СПб.: Питер, 2002. – 672.

2. Кряжева Н.Л. Кот и пес спешат на помощь. Анималотерапия для детей. – Ярославль: Академия развития, 2000. – 55 с.

3. Мэш Э. Детская патопсихология. Нарушение психики ребенка / Эрик Мэш, Дэвид Вольф. – М.: АСТ; СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. – 511 с.

4. Шульженко Д. Аутизм – не вирок. – Львів: Кальварія, 2010. – 224 с.

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО СПРИЙМАННЯ У ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ

Роксоляна Призванська,
асистент кафедри корекційної педагогіки та інклюзії

Структура музичного сприймання детально висвітлена у працях сучасних дослідників з позицій естетики і соціології, мистецтвознавства і музикознавства, педагогіки і психології (В. К. Белобородова, М. С. Каган, Л. М. Кадцин, О. Г. Костюк, В. В. Медушевський, Є. В. Назайківський, Г. І. Панкевич та ін.). Як відомо, під структурою розуміється спосіб закономірного зв'язку між складовими елементами певного явища, його внутрішня організація і сукупність істотних відношень між компонентами в середині цілого. Вона має, як правило, кілька сторін і рівнів, складається з підструктур, кожна з яких, у свою чергу, можна розглядати як частину цілого. Зрозуміло, що ціле можна розглядати як

даність лише умовно, бо реально будь-яка структура розгортається й утворюється в результаті певного процесу. Закономірності процесу становлення структури складають його логіку. Музичний твір розгортається у часі й сприймається послідовно. Результатом цього безперервного процесу стає його цілісне сприймання, тобто усвідомлення цілого відбувається в результаті осягнення ролі кожної частини твору. Структура музичного твору поєднує в собі цільність і цілісність. Цільністю вона характеризується як неповторне за оригінальністю матеріалом вираження художнє явище; цілісністю – як явище, основане на єдиних, вироблених історично правилах і законах музичного мистецтва, яких дотримуються композитор при створенні музичного твору, а слухач – при його сприйманні.

У сучасній науці відсутня єдина точка зору на структуру процесу сприймання. В. К. Белобородова виділяє п'ять головних структурних компонентів музичного сприймання, які складають його психологічний механізм: емоційний відгук на музику, музичний слух, мислення, пам'ять, здатність до співтворчості.

Джульєтта Алвін наголошує, що не зважаючи на невиліковність, можна значно зменшити негативні прояви поведінки у дітей з аутизмом за допомогою музики та допомогти таким дітям адаптуватися у навколишньому світі. Французький лікар А.Томатіс виклав концепцію терапії, згідно якої дитина під час внутрішньоутробного розвитку у амніотичній рідині чує важливі для себе звуки, які втрачає після народження. Це такі звуки як дихання матері, серцебиття, голос. Він змодельював звуки, які дитина чує через плаценту, і став використовувати їх у практиці з метою терапії дітей з різноманітними порушеннями – гіперактивністю, дислексією, аутизмом. За допомогою музичних занять з дітьми, що мають емоційні порушення, терапевти дійсно досягають ефективних результатів. За умови використання цілісних музичних творів, що мають визначені початок та завершення, дитина переживає певний емоційний стан, після завершення якого переходить на новий рівень психоемоційного відчуття. Допомога музикотерапевта може бути корисна при найрізноманітніших захворюваннях та хворобливих станах.

Основою музики є інтонації людської мови, які досягають вищої пластичності в мелодії. Інтонація – це єдність звуку і змісту. В музиці інтонація спирається на звук у всій повноті його властивостей: незчисленних тембрових відтінків, способів артикуляції, відмінностей темпу, ритму, рівнів динаміки, гармонії тощо. Тому музика значно яскравіше, ніж мова, виражає емоції людини, але смислова, понятійна сутність мови в музиці зникає. Слово називає явище, а інтонація змушує відчувати і пережити його. Музична інтонація – це втілення художнього

образу в музичних звуках. Вона функціонує за участю досвіду музично-змістовних і музичних уявлень слухача і черпає свою виразність насамперед з мовної інтонації, жестів, рухів, пластики тіла.

Як відомо, у дітей з аутизмом може бути відсутнім мовлення, також можуть спостерігатися різкі викрики, гортанні звуки, вокалізації та обривки слів, які складно зрозуміти. Часто спостерігаються ехолалії – наслідування мовленню іншої людини. Музичний терапевт здатен допомогти дитині з розладами спектру аутизму у мовленнєвому розвитку, використовуючи різноманітні музичні засоби. Оскільки музика може розглядатися як засіб комунікації, метою застосування цього засобу може бути «союз» музики та мовлення. Для досягнення цього доцільно використовувати вокалотерапію, адже діти з аутизмом більш схильні до співу у деяких випадках, і це може допомогти у поступовому формуванні мовлення. Вокалотерапія – це вид виконавського мистецтва, в процесі якого активно розвиваються пізнавальна діяльність, емоційна чуттєвість, музичний слух, вокально-хорові навички, зміцнюється голосовий апарат дитини. Виконання пісні дозволяє не лише виразити свої почуття, але й викликати в інших розуміння і співчуття. Вже в ранньому віці діти реагують на інтонації пісні, ще не розуміючи її змісту. За допомогою пісень можна навчити дитину вимовляти прості слова, вигуки, включивши багатозначні фрази у процес вокалотерапії. За допомогою пісень мовлення дитини стає більш плавним, ритмічним.

Важливо розуміти, що основною метою занять музикотерапією являється не викладання музики та здобуття дитиною музичних навиків, а використання музики як засобу розвитку дітей з аутизмом для формування їх ідентичності. Музика для таких дітей часто стає засобом для розслаблення, позбавлення від тривоги, що характерні для цих дітей. Музичний терапевт має прагнути досягнути атмосфери взаємної довіри та поваги на заняттях, і через це звук може стати фактором, який буде зменшувати напругу у дітей з аутизмом і надалі, і в результаті фактором, завдяки якому вони зможуть контролювати себе.

Гра на різноманітних музичних інструментах, ігри під музику та танцювальна терапія сприяють розвитку координації рухів та моторики у дітей з аутизмом. Для цього необхідно поступово збільшувати кількість інструментів, з кожним разом додаючи інструменти, що є більш складними для дитини та що вимагають більш розвинутої моторики та координації. Також важливим у музикотерапії є пересування дитини по залу, де відбуваються заняття. Якщо на початку роботи дитина пересувається хаотично, з часом необхідно поступово організовувати її рухи, використовуючи елементи гри, ускладнювати вправи та завдання. Це сприятиме розвитку просторових уявлень дитини. Заняття музичною

терапією дозволяють дитині створити свій музичний простір, у який поступово входять інші люди – спочатку це музичний терапевт, який відкрив цей простір для дитини, потім це педагоги, батьки, з якими дитина може надалі займатися музикою. Під час занять значно зростає активність дитини, яка стимулюється двома чинниками – емоційною атмосферою, що спостерігається на музичній терапії, і завдяки якій терапевт залучає дитину до спільної діяльності, і стимуляція музикою, яка активізує дитину до реакції – на початку емоційної, потім і рухової.

Завдяки музикотерапії також можна значно розвинути почуття ритму, що допомагає потім ритмізувати свої рухи (наприклад, у танці), а з часом і мовлення. Як вказував Б.М.Теплов, саме ритм музичного твору впливає на емоційну сферу, викликаючи супроводжуючу рухову активність, тобто включеність одразу емоційної та рухової сфер, та робить розвиток відчуття ритму більш легким через музику. Для дітей з розладами спектру аутизму дуже важко синхронізувати свої рухи та співвідносити їх з темпом музики, для розвитку почуття ритму потрібно чимало вправ. Дуже мало таких дітей мають вроджене відчуття ритму, для них більш характерні ритмізовані стереотипні рухи, які, по суті, мають з відчуттям ритму мало спільного. Однак для них ритм діє сильніше за мелодію, викликаючи фізіологічний відгук організму. Важливо під час розвитку відчуття ритму починати із найпростіших ритмічних малюнків, відстукуючи їх, спочатку надаючи допомогу дітям з аутизмом і поступово надавати можливість їм відчутти ритм самостійно. Такі тривалі вправління дають можливість коригувати поведінку, впорядковувати рухи дітей із проявами гіперактивності, а також розвивати координацію рухів. З часом дитину з аутизмом після тривалих індивідуальних занять можна включити у групові заняття, з метою подальшої соціалізації дитини та розширення її музичного простору.

---

1. *Алвин Дж., Уорик Э.* Музыкальная терапия для детей с аутизмом. – М.: Теревинф, 2004. – 208с.

2. *Островська К.О.* Соціальна адаптація дорослих осіб і ззагальними розладами розвитку / К.О.Островська. – Львів: «Тріада плюс», 2012. – 576 с.

3. *Теплов Б.М.* Психология музыкальных способностей. – М.: Педагогика, 1985. – 335 с.